

**YOSH AVLODNI HALOLLIK VA TEJAMKORLIKKA
O'RGATISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI QOLDIRGAN MA'NAVIY
MEROSDAN FOYDALANISH**

Istamova Shoxida Maxsudovna (phd), dotsent

Buxoro davlat pedagogika instituti

Sharifa Sharopova,

Buxoro davlat pedagogika instituti

maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotation. Maqolada halollik, rostgo'ylik, mehnatsevarlik, to'g'rilik, insof, diyonat mavzulari xalq durdonalarida o'z ifodasini topganligi, ular inson aql-zakovati, mehr-shafqati va uning buyuk yaratuvchilik qudratini o'ta ta'sirchan badiiy vositalar orqali ifodalanishi va yuz yillar davomida avlodan-avlodga o'tib, xalqning dili va tilida saqlanib kelayotganligi yorqin ifoda etilgan. Xalq og'zaki ijodi hamda yozma adabiyot namunalaridan o'quvchilarning iqtisodiy bilimdonligini oshirishda foydalanish ijobiy natija berishi Alisher Navoiyning "Mahbub – ul qulub" asari orqali yoritib berilgan.

Keywords: Xalq og'zaki ijodi, yozma adabiyot namunalari, xalq durdonalari, halollik, rostgo'ylik, mehnatsevarlik, to'g'rilik, insof, diyonat, aql-zakovati, mehr-shafqat, iqtisodiy bilimdonlik

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДУХОВНОГО НАСЛЕДИЯ,
ОСТАВЛЕННОГО ВОСТОЧНЫМИ МЫСЛИТЕЛЯМИ, ДЛЯ
ОБУЧЕНИЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ БЫТЬ ЧЕСТНОСТИ И
ЭКОНОМНОСТИ**

Истамова Шохиди Максудовна (к.б.н.), доцент

Бухарский государственный педагогический институт

Шарифа Шаропова,

Бухарский государственный педагогический институт

студентка дошкольного образования

Аннотация. В статье темы честности, правдивости, трудолюбия, правильности, честности, религии выражены в народных шедеврах, они

проявляют человеческий ум, сострадание и большую творческую силу весьма впечатляющими художественными средствами. Ярко выражено то, что она сохранилась. в языке и языке народа на протяжении сотен лет из поколения в поколение. В произведении Алишера Навои «Махбуб-уль-Кулуб» показано, что использование примеров фольклора и письменной литературы в совершенствовании экономических знаний учащихся имеет положительные результаты.

Ключевые слова: фольклор, образцы письменной литературы, народные шедевры, честность, правдивость, трудолюбие, правильность, честность, благочестие, ум, доброта, экономические знания.

USING THE SPIRITUAL HERITAGE LEFT BY EASTERN THINKERS TO TEACH THE YOUNG GENERATION TO BE HONESTY AND ECONOMICAL

Istamova Shokhida Maksudovna (Ph.D.), Associate Professor

Bukhara State Pedagogical Institute

Sharifa Sharopova, Bukhara State Pedagogical Institute

preschool education student

Annotation. In the article, the themes of honesty, truthfulness, hard work, correctness, honesty, religion are expressed in folk masterpieces, they show human intelligence, compassion and great creative power through very impressive artistic means. It is clearly expressed that it has been preserved. in the language and language of the people for hundreds of years from generation to generation. Alisher Navoi's work "Mahbub-ul-Kulub" shows that the use of examples of folklore and written literature in improving students' economic knowledge has positive results.

Keywords: folklore, samples of written literature, folk masterpieces, honesty, truthfulness, hard work, correctness, honesty, piety, intelligence, kindness, economic knowledge.

O'zbek xalqining ma'naviy merosida, uning madaniyati xalqaro miqyos kasb etishida ulug' shoirimiz va mutafakkir Alisher Navoiyning o'rni, uning xizmatlari

beqiyosdir. Alisher Navoiyning ilmiy merosi shu qadar boy va keng qirraliki, unda halollik va tejamkorlik masalalariga doir ko'pgina qimmatli g'oyalar o'z ifodasini topgan. Mutafakkirning tijorat va tejamkorlikka oid qarashlari uning «Mahbub ul-qulub» asarida bayon qilingan. Bu asarda Navoiy xiyonatchi, o'z foydasini ko'zlaydigan, elga qahatchilik tilaydigan, arzon olib, qimmatga sotib, ziyon etkazadigan olibsotarlarni la'natlaydi. U asarda odamlarni odob-axloqli, kamtar, kamsuqum, sharm-hayoli, insof-tofiqli, halol, pok, nafsini tiya oladigan bo'lishga da'vat etadi, odamiylikni yuksak darajada ulug'laydi.

Asarda A.Navoiy taqsimot munosabatlari, ularning adolatli tashkil etilishiga e'tiborni qaratadi, xususan xizmatga yarasha haq to'lash masalasi diqqat markazida turadi. U yasovul misolida shunday deydi: «Yasovul shunday odamki, u mazlum, ezilgan kishini zolimning zulmidan qutqargay. Lekin yasovul bu xizmati uchun haligi mazlumdan ortiqcha haq olguday bo'lsa, u ham zulmkorning zulmiga kattakon sherikdir. Agar xizmatiga yarasha haq olish xayolida bo'lsa, u ota merosi va ona suti kabi haloldir...».

A.Navoiy odamlarni hunarli bo'lish, doimo harakat bilan yashash, tadbirkorlik, tejamkorlik xislatlarini egallashga undaydi. U bu haqda shunday deydi: «Har bir ishdan foyda kutganingda, uni bajarishda qiyinchiliklar va ikkilanishlar paydo bo'lsa, mashaqqati ozroq tomonga kuch ber, qiyinchiligidan ezilmaslik chorasini ko'r... Nodon o'gitida xato bo'lishi muqarrardir; dushman nasihatida aldov bo'lishi shubhasizdir. Unisidan aldanma va bunisiga o'zingni aldatma».

Ko'rinib turibdiki, bu g'oyalarda tadbirkorlikning mazmuni, xosiyati chuqur mantiqiylik bilan bayon qilingan, ularda insonni aql-zakovat bilan ish yuritishga da'vat etilgan.

Quyidagi fikrlardan shunday xulosaga kelish mumkinki, mehnat evaziga orttirilgan barcha narsalarga tejamlilik va jonkuyarlik bilan munosabatda bo'lish, isrofgarchilikka yo'l qo'ymaslik natijasida farovonlikka erishilar ekan. «Har ishning bir sababi bordir. Ammo qashshoqlikning sababi isrofdir. Isrof faqat molni sarf qilishgina emas, ovqat, kishining qiliqlari, nutqida ham isrof bo'ladi, isrof

tanni aldaydi, nafasini ranjitadi, aqlni qochiradi va tirikni o'ldiradi, ko'rmasanmiki, chiroqning tirikligi yog' bilandir. Agar yog'ni haddan tashqari ko'p solsang, yog' pilikning boshiga chiqib, chiroqni o'chiradi, yog' esa chiroqning yonishiga sababchi edi, isrof jihatdan o'limiga sabab bo'ldi...».

Savdodagi to'g'rilik va savdogarlik haqida quyidagi fikrlar keltirilgan: «Savdo ikki xildir, ikkovi ham xatarlidir: biri muomala, ikkinchisi musofirlikdir. Muomala o'rtoqlar (muqimlar)ga xosdirkim, kasod mollarni foyda ta'ma bilan sotib oladilar. Bu ishda mol xatarlidirkim, jasoratli va oldindan ko'ruvchi kishi kasod molni foyda umidi bilan olishi kerak.

Demak, har yo'l bilan savdogar o'zining moli va taniga ehtiyot bo'lishi, beparvo bo'lmasligi kerak. Shu bilan birga, (savdogar) omonat va to'g'rilikni o'ziga odat qilishi zarur, o'zining foydasi uchun o'zgalarga ziyon etkazmasligi kerak va o'ziga tobe bo'lgan kishi bilan muomala qilgay.

«Ey farzand, xiyonatdan qochgilki, kimki bir marta xiyonat qilsa, unga hech kimning etimodi qolmaydi. To'g'rilikni o'zingga kasb qilib olgilki, to'g'rilik eng yaxshi ishdir. Oldi-sotdida muloyim bo'l va kishiga vada qilmagil, vada qilsang, unga xilof etmagil. Xaridorga yolg'on so'z demagil, rostini aytgil. Muomalada, birovga hujjat berganingda yoki hujjat olganingda ehtiyot bo'l, hujjat berishni istasang, to haqingni qo'lga olmaganingcha hujjatni qo'lingdan bermagil».

Yana bir hikoyatda omonatga xiyonat qilmaslik haqida shunday nasihat beriladi: «Men shunday eshitganmanki, bir kishi kechasi sahar vaqtida qorong'ida uyidan chiqib ketdi va hammomga bormoqchi bo'ldi. O'z do'stlaridan biriga: «Men bilan hamroh bo'lib hammomga borgil!»-dedi. U dedi: «Sen bilan birga boraman-u, ammo hammomga tushmayman, chunki mening bir zarur ishim bor». U kishi hamrohi bilan hammom tomonga qarab ketdi. Ikki ul ketgan joyga borib, hammomga boruvchi do'stiga bildirmasdan boshqa yo'lga kirdi. Hamrohi yolg'iz o'zi hammomga ketaverdi va do'stim bilan kelayotirman deb o'ylab boraverdi. Ittifoqo, bir o'g'ri u kishining izidan ketaverdi, u kishi buni do'stim deb fahmladi va uning qo'ynida yuz tillasi bor edi. Hammomning eshigida tillani qo'ynidan chiqarib kecha qorong'isida tanimay haligi o'g'riga berdi va dedi: «Ey birodor,

men hammomga kirib chiqquncha bu tilla senda tursin, hammomdan chiqqanimdan keyin menga topshirasan». O'g'ri tillani olib, o'sha joyda o'tirdi. U kishi hammomdan chiqib, kiyimlarini kiyib ketaverdi. O'g'ri uning orqasidan chaqirib dedi: «Ey javonmard, kel mendan oltinlaringni ol. Bugun men sening omonatingni saqlab o'z ishimdan qoldim». U kishi dedi: «Sen kimsan, bu oltin qanday oltin?» O'g'ri dedi: «Men bir o'g'riman, bu oltin sening menga topshirgan oltiningdir». U kishi dedi: «Agar sen o'g'ri bo'lsang, nima uchun bu oltinlarni olib ketmading?» O'g'ri dedi: «Agar ming tilla bo'lsa ham, sendan andisha qilmay olib ketardim, lekin sen bu oltinni menga omonat topshirding. Omonatga xiyonat qilmoq javonmardlikdan emas».

Halollik, rostgo'ylik, mehnatsevarlik, to'g'rilik, insof, diyonat mavzulari xalq durdonalarida o'z ifodasini topgan. Ular inson aql-zakovati, mehr-shafqati va uning buyuk yaratuvchilik qudratini o'ta ta'sirchan badiiy vositalar orqali ifodalaydi. Ular yuz yillar davomida avloddan-avlodga o'tib, xalqning tilida saqlanib kelmoqda. Xalq og'zaki ijodi hamda yozma adabiyot namunalaridan o'quvchilarning iqtisodiy bilimdonligini oshirishda foydalanish ijobiy natijalarni beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Алишер Навоий. Наводур уш-шабоб. Мукаммал асарлар тўплами. Йигирма томлик. Тўртинчи том –Тошкент: Фан, 1989. – 612 б.
2. Алишер Навоий. Фаройиб ус-сиғар. Мукаммал асарлар тўплами. Йигирма томлик. Учинчи том –Тошкент: Фан, 1988. – 614 б.
3. Makhsudovna, I. S. (2023). Dreams as a Means of Psychological Analysis.
4. Sulaymonovich, S. F., & Maqsudovna, I. S. (2020). Types of lexical meanings. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 481-484.
5. Istamova, S. (2024). BASIC WAYS OF SELF-STUDY FORMATION TO STUDENTS. Development of pedagogical technologies in modern sciences, 3(4), 80-83.